

საგადასახადო რისკ-მენეჯმენტი (НАЛОГОВЫЙ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТ)

დღეისათვის ბიზნესის საქმიანობა ამტკიცებული რისკის პირობებში მიმდინარეობს, რომელიც ძლიერ ზეგავლენას ახდენს მის ფუნქციონირებაზე. განსაკუთრებით სახიფათოა ეკონომიკური რისკი, ვინაიდან საქმიანობის ფინანსურ შედეგზე ის უშუალოდ მოქმედებს.

ბოლო წლების ეკონომიკის თავისებურება გამოიხატება ახალი რისკის წარმოქმნაში. ამჟამად საგადასახადო რისკზე ვისაუბრებთ. ამ რისკის გონივრად მართვა, სამეურნეო სუბიექტს მისცემს შესაძლებლობას, არა მარტო თვალყური აღევნოს თავისი მოვალეობის სწორად და სრულად შესრულებას სახელმწიფოს წინაშე, არამედ გახდეს საქმიანობის ეკონომიკური მიზანშეწონილების აწევის ფაქტორი. აქედან გამომდინარე, კომპანიას ეძლევა საშუალება ბაზარზე გაიმყაროს თავისი პოზიციები.

საგადასახადო რისკის კატეგორია ახალი და ამდენად, პრაქტიკულად შეუსწავლელია - გამოკვლევები ფინანსურ-ეკონომიკურ მეცნიერებაში საგადასახადო რისკებთან დაკავშირებული პრობლემები მხოლოდ დამწყებ საფეხურზეა, ამას აღასკურებს მათი არასაკმარისი დამუშავება, სპეციალური ლიგერაგურის და სისტემური ნიმუშების არქონა. აგრეთვე არ არსებობს გარკვეული, დადასტურებული საგადასახადო რისკის ცნება. ამასთან, შედეგია საუბარი პრაქტიკაში გამოსაყენებელი საგადასახადო რისკის მართვის მეთოდებზე (რისკ-მენეჯმენტზე).

ვიდრე ამა თუ იმ მოვლენის მართვას დავიწყებდეთ, საჭიროა განვსაზღვროთ თვითონ ამ მოვლენის დეფინიცი... ვინაიდან საგადასახადო რისკი თეორიულად და პრაქტიკულად ნაკლებად შესწავლილია, მისი ყოველმხრივი გამოკვლევა საშუალებას მოგვცემს გამოვავლინოთ საგადასახადო რისკის მართვის ინსტრუმენტები და საგადასახადო რისკ-მენეჯმენტის მექანიზმი - განვსაზღვროთ საგადასახადო რისკი, გავაკეთოთ კლასიფიკაცია და ამის

საფუძველზე დავადგინოთ ამ რისკის წარმოშობის მიზეზები. ამასთან, საჭიროა აღმოვაჩინოთ ურთიერთკავშირი სუფთა მოგებას, საგადასახადო ხარჯსა და საგადასახადო რისკს შორის, და დავადგინოთ ინსტრუმენტები, რომელთა მეშვეობით ჩვენ შეგვეძლება ვმართოთ ეს რისკი, როდესაც გვმთავრდება ჩამოთვლილ ეტაპებს გავივლით, შეგვეძლება ჩამოვაყალიბოთ რისკის გამოვლენის და მისი რისკ-მენეჯმენტის მექანიზმი, რომელიც შეესაბამება კონკრეტული გადასახადის ფინანსურ სტრატეგიას. ყველაფერი ეს, არა იმდენად საგადასახადო რისკის დადგომის ალბათობისა და მისი შედეგების შემცირების საშუალებას, არამედ საჭიროების შემთხვევაში შეგნებულად რისკზე წასვლის შესაძლებლობასაც მოგვცემს.

სამეცნიერო ლიგერაგურაში არსებობს ორი საპირისპირო აზრი, ეკონომიკური რისკის დეფინიციისა და შინაარსის თაობაზე.

ერთის მხრივ რისკი აღიქმება როგორც **ზარალისა და მარცხის** მოსალოდნელი ალბათობა.

რაიმენბერგი, ლოზოვსკი, სგაროდუბევი თვლიან რომ „რისკი - არის საშიშროება გაუთვალისწინებელი დაკარგვისა მოსალოდნელი მოგების, შემოსავლის ან ქონების, ფულის, შემთხვევით ეკონომიკური საქმიანობის პირობების შეცვლის არახელსაყრელი ვითარების გამო“!

იგივე აზრს ადასტურებს **ბლანკი, რომელიც** ამბობს, რომ „რისკი არის ალბათობა არასასურველი შედეგის მიღებისა, რომელიც გამოიხატება შემოსავლის ან კაპიტალის

1 Райзенберг, Б.А. Современный экономический словарь [Текст] / Б.А. Райзенберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцев. - 3-е изд., доп. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 294 с.

ოლგა ჯიგალოვა,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი, ვოლგოგრადის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტი

ლანა ჩანტელიანი,
ვოლგოგრადის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასპირანტი

დაკარგვაში, წარმოების ფინანსურ-სამეურნეო საქმიანობის განუსაზღვრელ პირობებში განხორციელები-სას“?

ამავე დროს, ასეთი პოზიცია არ ითვალისწინებს, რომ სარისკო სიტუაციაში შეიძლება დადებითი შედეგი მივიღოთ (მაგალითად, დამატებითი მოგება). ასეთ პოზიციას იმიარებს ბალაბანოვი, რომლისთვისაც „რისკი არის შესაძლებელი საფრთხე წაგებისა, რომელიც გამომდინარეობს ამა თუ იმ ბუნების მოვლენებისა და ადამიანის საქმიანობიდან“. ამავე დროს ის ამახვილებს ყურადღებას, რომ „ეკონომიკური თვალსაზრისით რისკი არის მოვლენების ისე განვითარება, რომ შეიძლება გამოიწვიოს სამი ძირითადი ეკონომიკური შედე-

2 Бланк, И.А. Основы финансового менеджмента [Текст] / И.А. Бланк. - Киев : Ника-Центр, 1999. - 203 с.

გი: უარყოფითი (წაგება), ნულიანი (ნაგარაუდები მოგების არქონა) ან დადებითი(მოგება)³

ყოველივე მეხუთ ჩამოთვლილის გათვალისწინებით, საჭიროა საგადასახადო რისკის კატეგორიის მიმართ, გავითვალისწინოთ საგადასახადო სამართალურთიერთობის სუბიექტების - სახელმწიფოსა და გადასახდელის ინტერესები.

სახელმწიფოს მხრიდან, საგადასახადო რისკი საგადასახადო დავალიანებების გაჩენისა და სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების შემცირების ალბათობაა. ხოლო გადასახდელის მხრიდან, ეს არის არამარტო საშიშროება მოსალოდნელი მოგების (შემოსავლის ქონების, ფულის), გაუთვალისწინებელი დაკარგვისა (რაც შეიძლება გამოიწვიოს არაერთმნიშვნელოვანი საგადასახადო კანონის გააზრებამ და მისმა ცვალებადობამ), არამედ რისკის პირობებში დადებითი შედეგის მიღების შესაძლებლობამ.

რისკი მაშინ იწვევს გამოვლენას, როდესაც გადასახდელი ასრულებს თავის მოვალეობას და ძლიერდება სხვადასხვა ხერხების და ინსტრუმენტების გამოყენებისას - საგადასახადო მენეჯმენტში. **ამდენად, აშკარაა, რომ საგადასახადო რისკის მართვა შეიძლება, რადგან ის გამოვლინდება როდესაც გადასახდელი ასრულებს თავის მოვალეობას** (ესე იგი დამოკიდებულია გადასახდელის ცოდნაზე, ჩვევაზე და გამოცდილებაზე), აგრეთვე იმაზე, თუ რამდენად სწორად ასრულებს იგი თავის მოვალეობას სახელმწიფოს წინაშე. **ესე იგი, როცა**

ვმართავთ და კონტროლს ვუწევთ გადასახდელის მოქმედებებს, მაშინ შეიძლება ვმართოთ საგადასახადო რისკიც.

გადასახდელისთვის საგადასახადო რისკი შედარებით გაუთვალისწინებელი რისკის სახეობაა და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ფინანსურ-სამეურნეო საქმიანობის შედეგზე, რადგან უშუალოდ მოქმედებს საბუღალტრო მოგებაზე(წაგებაზე). როგორც წესი, საბუღალტრო წესების მიხედვით პროდუქტების, საქონლის, სამუშაოსა და მომსახურების რეალიზაციის შემოსავალზე, გავლენას ახდენს როგორც ირიბი, ისე პირდაპირი გადასახადები (ერთი და მეორეც თავისებურ გავლენას ახდენს საბოლოო ფინანსურ შედეგზე). აქედან გამომდინარე, საჭიროა საგადასახადო რისკის სწორი მართვა, რათა შევამციროთ შესაძლებელი ნეგატიური ფინანსური შედეგი.

როგორც ვთქვით, საგადასახადო რისკი - ეკონომიკური, ფინანსური რისკის ერთ-ერთი სახეობაა, აქვს სუბიექტურ-ობიექტური ბუნება, გაურკვეველი ფინანსური შედეგი გადასახდელისთვის (დადებითი, უარყოფითი, ნულიანი).

გადასახდელი ყოველთვის არ ცდილობს საგადასახადო რისკს თავი აარიდოს, პირიქით, ხშირ შემთხვევაში იგი შეგნებულად მიდის რისკზე, ეს მაშინ ხდება, როცა ფინანსური შედეგი მეტია, ვიდრე ის ზარალი რომელიც შეიძლება იყოს რისკის აღმოჩენის შემთხვევაში.

საგადასახადო რისკ-მენეჯმენტის პროცესი ორი ძირითად პერიოდისგან შედგება:

1. საგადასახადო რისკის პროგნოზირება, შეიცავს სამ ეტაპს:

- 1.1. რისკის იდენტიფიცირება.
- 1.2. შეფასება.
- 1.3. რისკის გაჩენის პროფილაქტიკა.

2. საგადასახადო რისკის ნეიტრალიზაცია, შეიცავს ორ ეტაპს:

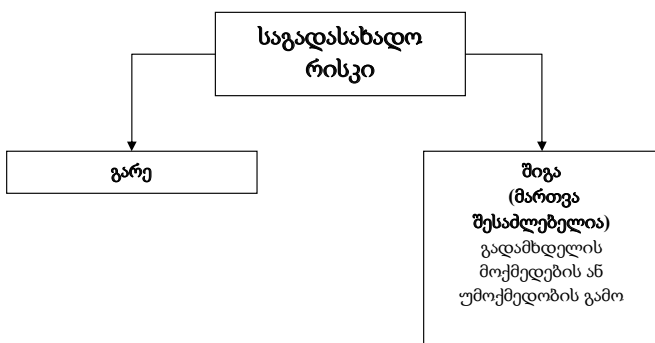
2.1. ზარალის მინიმიზაცია, ან დამატებითი მოგების მაქსიმიზაცია.

2.2. რისკის დაზღვევა.

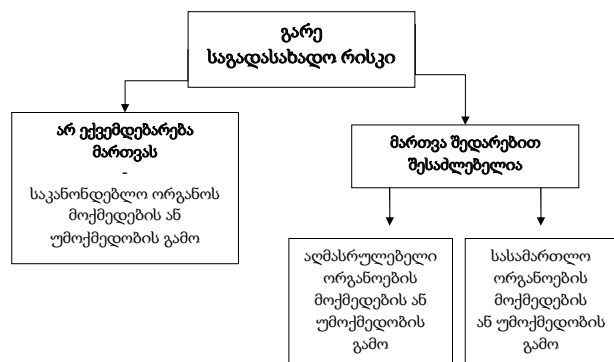
პირველ პერიოდში ხდება საგადასახადო რისკის იდენტიფიცირება, ანუ თვითონ რისკისა და მისი გაჩენის მიზეზების დადგენა.

საგადასახადო რისკი ორი სახეობისაა: **გარე და შიდა** (ნახ.1). თავის მხრივ, გარე საგადასახადო რისკი შეიძლება გავყოთ ორ სახეობად (ნახ.2): **საგადასახადო რისკი, რომლის მართვა შედარებით მაინც შესაძლებელია და საგადასახადო რისკი, რომელიც არ ექვემდებარება მართვას**. ყველა ამ რისკის სახეობას აქვს წარმოშობის მიზეზები და სუბიექტები, რომელთა მოქმედების, ან უმოქმედობის გამო ის ჩნდება.

საგადასახადო მოვალეობის შემცირების სურვილი არის ობიექტური მოვლენა, რომლის დროსაც გადასახადებისთვის თავის არიდებას უფრო სწორად საგადასახადო კანონმდებლობის ეგრეთ წოდებული „შავი ხერხებით“ მანიპულირების გზით ცდილობს გაზარდოს მოგება. თუმცა, საგადასახადო რისკ-მენეჯმენტი ითვალისწინებს მოვალეობის შესრულებას კანონის ფარგლებში. - კანონმდებლობაში არსებული ყველა საგადასახადო შედგავთებისა და ხარვეზების მაქსიმალურ გამოყენებას, ოღონდ ისეთი ხერხებით რომლებიც ყველაზე ნაკლებ გამოიწვევს

ნახ.1. საგადასახადო რისკების სახეობები

ნახ.2. გარე საგადასახადო რისკების სახეობები

კონფლიქტურ სიტუაციებს საგადასახადო სტრუქტურებთან.

აღსანიშნავია, რომ საგადასახადო დაბეგვრა - ეკონომიკის სპეციფიკური სფეროა, რომლის წესები აქ ყოველთვის სრულად არ მოქმედებენ. თუ გადახდელი 100% გამოავლენს და დაასაბუთებს მიღებულ ეკონომიკურ შედეგს, ამ შემთხვევაში შეუძლია არ განსაზღვროს როგორ რისკს გამოიწვევს მისი მოქმედება, ხოლო თუ გადახდელი იყენებს სხვადასხვა გადასახადების მინიმალიზაციის მექანიზმებს, მაშინ,

აუცილებელია რისკის შეფასება და მართვა. მართვის რომელ ინსტრუმენტებს ამოირჩევს გადახდელი, ამაზე დამოკიდებულია როგორ შედეგს მიიღებს იგი.

ხშირად საგადასახადო რისკი - წინასწარ გაუთვალისწინებელი რისკია და ამიტომ ძნელია მისი მართვა. ეს რისკი ასე თუ ისე ყველა გადახდელს ემუქრება.

დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე, გადახდელმა რომ შეძლოს ეკონომიკური საქმიანობა, მან უნდა გააკეთოს საგადასახადო ხარ-

ჯების ოპტიმიზაცია, რასაც ახლავს დამატებითი რისკი. სწორედ გადამხდელის რისკ-მენეჯმენტის სწორად ორგანიზებასთანაა დაკავშირებული მისი ფინანსური მდგომარეობა და საქმიანობის ეკონომიკური მიზანშეწონილობა. ერთი სიტყვით, საგადასახადო რისკის გათვალისწინება და მისი მართვა - ერთ-ერთი მთავარი მიზანია გადახდელისთვის.

(თემით დაინტერესების შემთხვევაში შეგიძლიათ დაუკავშირდეთ ავტორს შემდეგ E-mail-ზე: lanalash@mail.ru; lanalash@gmail.com).

РЕФЕРАТ

НАЛОГОВЫЙ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТ

Основы налогового риск-менеджмента налогоплательщика

Ольга Фишер, Канд. Экон. Наук, доцент Волгоградского ГОС университета.
Лана Чанкселиани, Аспирант Волгоградского ГОС университета.

Ведение бизнеса всегда сопряжено с наступлением непредвиденного риска и, соответственно, финансовых потерь. Сегодня российские хозяйствующие субъекты функционируют в условиях неопределенности, связанной с действием целого ряда экономических рисков, оказывающих непосредственное влияние на финансовый результат. Ситуация осложняется проблемами современной российской налоговой системы. В связи с этим, перед бизнес-субъектом возникает необходимость учета и грамотного менеджмента не только экономических, но и налоговых рисков с целью оптимизации экономических и управленческих издержек. Управление этими рисками дает с одной стороны, возможность бизнес-субъекту, как налогоплательщику, отслеживать правильность и полноту выполнения своих обязанностей перед бюджетами всех уровней, с другой стороны, как экономическому агенту, повышать экономическую и финансовую целесообразность деятельности, а, следовательно, укреплять свои рыночные позиции.

Объектом исследования выбран налоговый риск налогоплательщика, предметом – процесс формирования системы налогового риск-менеджмента налогоплательщика, как основы экономической безопасности.

Цель работы – теоретико-методологическое и практическое изучение налогового риска налогоплательщика, для обоснования необходимости управления налоговыми рисками и формирования системы налогового риск-менеджмента на предприятии, путем исследования категории налогового риска, причин его возникновения, процесса и инструментария управления. В статье обосновывается, что налоговый риск управляем. Для этого рассматривается сущность и содержание экономического риска, изучив мнения различных учёных касающиеся экономическо-

го риска дается определение налоговому риску. Данное понятие трактуется с двух позиций: с позиции государства и с позиции налогоплательщика. С позиции налогоплательщика налоговый риск – это опасность непредвиденных потерь ожидаемой прибыли, дохода или имущества, денежных средств в связи с неоднозначной трактовкой законодательства о налогах и сборах, и постоянной изменчивостью, и рядом других причин, а также возможность получения положительного результата в условиях неопределенности. Налоговый риск начинает проявляться при исполнении налогоплательщиком своих обязанностей, усиливаясь по мере применения способов и инструментов управления налоговыми издержками. Поэтому, очевидно, что налоговый риск управляем, поскольку он возникает в связи с исполнением налогоплательщиком своих обязанностей, значит, зависит от его знаний, навыков и опыта. Таким образом управляя действиями налогоплательщика можно управлять налоговым риском.

Налоговый риск начинает проявляться при исполнении налогоплательщиком своих обязанностей, усиливаясь по мере применения способов и инструментов управления налоговыми издержками. Для поиска оптимального механизма воздействия на налоговый риск в целях достижения максимальной экономической безопасности хозяйствующего субъекта исследуются процесс управления налоговыми рисками, его этапность, детализированы виды налоговых рисков и причины их возникновения. От того, насколько правильно будет организована система управления налоговыми рисками налогоплательщика, зависит финансовое положение налогоплательщика и экономическая целесообразность его деятельности. Поэтому сегодня учёт и управление налоговых рисков – одна из главных задач налогоплательщика.